

2021. gada 15. februārī

Jānim Erno

Latvijas Žurnālistu asociācijas Ētikas komisija ir saņēmusi un izskatījusi Jūsu 27.01.2021 iesniegumu par "Tvnet" žurnālista Iljas Kozina publikāciju "Ilja Kozins: mīļā Saeima, vara pieder tautai!".

Iesniegumā teikts, ka:

- 1) I. Kozins nav lietojis ģimenes jēdzienu Latvijas Civillikuma 214. panta un Satversmes 110. panta izpratnē, bet likumdevēja darbs ir vērtējams "esošā normatīvā regulējuma rāmjos un definīcijās";
- 2) Žurnālista pozīcija līdzinās politiskā spēka "Attīstībai/Par!" priekšlikumam, kas nav likuma norma;
- 3) Žurnālists argumentācijā izmantojis "ad hominem" pieeju;
- 4) Vēlēšanu sistēmas pamata ideja ir, ka deputātiem ir mandāts pildīt tautas gribu;
- 5) Tas, ka konkrētais raksts ir ievietots komentāru sadaļā, ir "formāls iemesls izvairīties no žurnālista atbildības uzņemšanās";
- 6) "Tvnet" redakcijai ir liberāla redakcionālā pozīcija, un medijs nesniedz daudzveidīgus viedokļus un cenzē publicējamo informāciju;

Iesniegumā izteikts uzskats, ka ir pārkāpti šādi LŽA Ētikas kodeksa punkti:

1.2. Žurnālistu pienākums ir aizstāvēt vārda un preses brīvību. Žurnālisti nepakļaujas nekādai ietekmei, kas ierobežo brīvu informācijas plūsmu vai traucē atklātas debātes par jebkuru sabiedrībai nozīmīgu jautājumu.

1.3. Žurnālistu pienākums ir gādāt, lai sabiedrība saņem pilnu informāciju par procesiem un notikumiem. Žurnālisti ir par daudzpusīgu viedokļu apmaiņu, analītisku un kritisku nostāju pret politisko, ekonomisko un tiesu varu, aizstāvot sabiedrības un indivīda tiesības.

2.3. Žurnālists gādā par viedokļu daudzveidību, pat ja šie viedokļi šķiet pašam nepieņemami.

2.6. Žurnālisti nodala ziņas un analīzi no komentāriem un viedokļiem.

Izvērtējusi iesniegumā izteiktos apgalvojumus, Ētikas komisija norāda, ka:

- 1) Latvijas esošie likumi nav vienīgais avots, kurā ir iespējams smelties jēdzienu definīcijas. Eksistē normas, kas savulaik nav bijušas ierakstītas likumos, taču likumdošanas procesā tur nonākušas, un ir neizbēgami, ka diskusijās par likumiem tiek izmantotas interpretācijas un zināšanas no citām jomām, ne tikai normatīvajiem aktiem. Likumus un citos normatīvajos aktos ierakstītās jēdzienu definīcijas deputāti var mainīt, savukārt pilsoņi drīkst izteikt savu viedokli gan par likumdevēja darbu, gan par likumos ierakstīto jēdzienu nozīmi. Turklāt, pat ja arguments par to, ka jēdzienu nozīmi drīkst vērtēt tikai spēkā esošo normatīvo aktu robežās būtu pamatots, Satversmes tiesas 2020. gada 12. novembra spriedums parāda, ka jau pašreizējā Satversmes redakcija pieļauj arī citādu ģimenes jēdziena interpretāciju nekā to, kuru tur ir nolācis iesnieguma autors.
- 2) Žurnālistam nav aizliegts paust viedokli, kas līdzinās kāda politiskā spēka viedoklim. Politiskajiem spēkiem nav īpašumtiesību uz viedokļiem, un viedokļu sakrišana pati par sevi vēl nedod pamatu apšaubīt žurnālista darba neatkarību. Žurnālistiem, tāpat kā jebkuriem citiem debašu darbiniekiem, ir tiesības vērtēt, kritizēt un apšaubīt valsts institūciju darbību, tai skaitā Saeimas lēmumus, pat ja šiem lēmumiem ir likuma spēks. Brīva viedokļu apmaiņa ir viens no priekšnosacījumiem, kas nepieciešami, lai vērtētu esošā regulējuma darbību un nepieciešamības gadījumā formulētu labākas likumu normas.
- 3) "Ad hominem" pieeja nozīmē vēršanos pret oponenta personību tā vietā, lai sniegtu argumentus pret oponenta pozīciju. Tas ir kas cits nekā "apšaubīt Saeimas tiesības uz konkrēto rīcību, nevis sniegt analītiski argumentētu viedokli, analizējot situāciju". Ētikas komisijas kompetencē nav vērtēt I. Kozina argumentāciju — ja iesnieguma autoram ir pretargumenti saistībā ar apgalvojumiem, kas izteikti attiecīgajā rakstā, viņam ar tiem ir iespēja piedalīties publiskajā diskusijā. Taču diskusijas dalībnieks drīkst apšaubīt arī Saeimas tiesības kaut ko darīt — šāda pozīcija nav pārkāpums. Diskusijas iznākumam būtu jāizriet no tā, kurā pusē ir spēcīgāki argumenti, nevis no tā, ka viena pozīcija tiek jau iepriekš definēta kā nepieļaujama.
- 4) Līdzīgi kā iepriekšējā punktā izteiktajā apgalvojumā, arī šeit jautājums būtu jārisina publiskajā diskusijā; un, ja viedokļa autora apgalvojumos ir kļūdas vai nepilnības, uz tām var norādīt.

- 5) No iesnieguma netop skaidrs, kas ir domāts ar izvairīšanos no atbildības. Raksts ir publicēts ar žurnālista vārdu, un nav pazīmju, ka žurnālists nebūtu gatavs atbildēt par savu pozīciju. Žurnālistiem ir tiesības publicēt viedokļrakstus, kuros tiek izklāstīts atbalsts kādai pozīcijai.
- 6) Medijiem ir tiesības uz savu redakcionālo nostāju. Redakcionālās nostājas esamība nav pretrunā nedz ar žurnālistikas ētikas principiem, nedz ar mediju pienākumu kalpot sabiedrībai. Izšķiroša ir nevis redakcionālās nostājas esamība pati par sevi, bet gan tas, cik korekti medijs sniedz informāciju — tai skaitā, cik patiesi ir sniegtie fakti; vai publikācijās kopumā parādās visu iesaistīto pušu viedoklis; vai netiek izmantoti manipulatīvi paņēmieni. Nav iespējams vienprātīgi apgalvot, ka labāk būtu, ja "Tvnet" savu redakcionālo politiku, kas vienā vai citā veidā eksistē ikvienā medijā, slēptu — tā vietā, lai to atzītu atklāti.

Iesniegumā nav atrodami pierādījumi, ka "Tvnet" "cenzētu" informāciju un nesniegtu daudzveidīgus viedokļus. Redakcijas izteiktais atbalsts noteiktai pozīcijai sabiedriski svarīgās debatēs, kā arī atsevišķs viedokļraksts par to vēl neliecina — lai varētu apgalvot, ka diskusijas kontekstā svarīgi viedokļi medijā neizskan, ir nepieciešama visu medija publikāciju analīze laikā, kurā notiek konkrētā jautājuma intensīva apspriešana sabiedrībā.

Viedokļraksts ir cits žurnālistikas žanrs nekā ziņa, un tam nav jābūt neitrālam saistībā ar tēmu, par kuru tas vēsta. Tāpat kā ziņa, arī viedokļraksts un jebkurš cits medija materiāls drīkst atrasties pirmajā lapā. Un, gluži tāpat kā žurnālista viedoklis par ģimeni, arī iesnieguma autora viedoklis drīkst pastāvēt un tikt izplatīts publiskajā telpā. Prasība saskaņot žurnālistu viedokļus ar citiem uzskatiem savukārt būtu pretrunā ar mediju neatkarības un vārda brīvības principiem. Bez liberāli noskaņotiem medijiem Latvijā eksistē arī konservatīvi noskaņoti mediji, un tie var pārstāvēt noteiktu pozīciju debatēs par attiecīgo jautājumu. Katrs medijs, veidojot žurnālistikas materiālus, veic informācijas atlasīšanu, taču šāda procesa eksistence pati par sevi nav uzskatāma par cenzūru. Svarīgākais šajā jomā ir tas, kā informācijas atlasīšanas process tiek realizēts.

Ētikas komisija secina, ka žurnālista darbā nav konstatējami Ētikas kodeksa pārkāpumi.

- 1) **1.2. punkts:** Nav pamata uzskatīt, ka I. Kozins sava viedokļraksta veidošanā būtu pakļāvis kādai ietekmei vai arī nebūtu aizstāvējis vārda un preses brīvību. Žurnālistu tiesības attiecīgajos žanros paust savu viedokli ir daļa no vārda un preses brīvības;
- 2) **1.3. punkts:** Iesniegumā minētais raksts ir viens no viedokļu apmaiņas un diskusijas elementiem par konkrēto jautājumu. Žurnālista pozīcija ir kritiska, uz ko žurnālistam ir tiesības, un šīs pozīcijas pamatā, jādomā, ir viņa uzskats, ka likumdevējvara nav rīkojusies sabiedrības un indivīda interesēs. Ja iesnieguma vērtējums par Saeimas darbu ir atšķirīgs, tā ir pozīcija, kas ir izklāstāma un pamatojama publiskās debatēs, līdzīgi kā to ir darījis I. Kozins;

- 3) **2.3. punkts:** Tas, ka viedokļrakstā ir izklāstīts viedoklis, kuru atbalsta viedokļraksta autors, nav pretrunā ar žurnālistu pienākumu gādāt par viedokļu daudzveidību. Konkrētajā rakstā ir aprakstītas arī citas pozīcijas, taču žurnālists ir skaidrojies, kāpēc tām nepiekrīt, un šāda rīcība atbilst konkrētā žanra normām. Citos žanros, piemēram, ziņās, viedokļu daudzveidības kritērijs būtu piemērojams citādi.
- 4) **2.6. punkts:** konkrētais materiāls ir ievietots viedokļu sadaļā, turklāt tā virsraksts akcentē, ka šis ir konkrētā žurnālista viedoklis, nevis cita žanra materiāls. Tas apliecina, ka žanru nošķīrums ir ievērots.

Ar cieņu

Latvijas Žurnālistu asociācijas Ētikas komisija:

Jānis Buholcs

Kārlis Dagilis

Ilze Jaunalksne-Rēdere

Sandra Dieziņa

Aidis Tomsons

Odita Krenberga

Vikija Valdmāne